

DEBAT OF DIALOOG?

Column uitgesproken in online KNBV halfjaars ledenvergadering op 6 november 2020

Boudewijn Swart

We leven in een tijd van polarisatie. We hoeven deze weken maar te kijken naar de verkiezingen in de VS en de moddergooierij van de Amerikaanse president, ja die "of all people"! Of naar de omvangrijke transities waar we als samenleving onontkoombaar voor staan: energietransitie en klimaatontkenkers, Corona en complotdenkers. En, misschien wat dichterbij ons, professionals rond bosbeheer, maar stilzwijgend even wat op de achtergrond geraakt, de landbouwtransitie en de oh zo effectieve lobby van ketenpartijen - denk aan veevoer en kunstmest ... - om bestaande verdienmodellen vooral maar niet ter discussie te stellen.

Ik heb het mijn inmiddels volwassen kinderen tijdens hun schooljaren maar al te vaak horen verzuchten, "deze week weer een debat". We leren ze blijkbaar maar al te graag de barricades te beklimmen en met modder - oh pardon argumenten - naar elkaar te gooien. Maar leren we ze ook om een volwassen gesprek, een dialoog, met elkaar te voeren?

Debat staat voor "woordenstrijd", een openbare discussie. Bij een zuiver debat - zo lees ik op "debatinstituut.nl" - is altijd sprake van drie partijen: een partij die vóór de stelling of oplossing is, één die tegen is en een derde, onafhankelijke partij die beslist over de uitkomst van het debat. En Wikikids (jawel ... 😊) vult daarop aan: verschil met een discussie is dat je in een debat niet van je eigen standpunt afwijkt. Ik lees er heel erg "winnen of verliezen" in en "wat zijn we daar dol op tegenwoordig".

Dialoog is een gesprek tussen twee (of meer) personen. Het is opgebouwd uit de oud Griekse woorden logos dat woord betekent en dia dat door of uit betekent. Ik zie in Wiki bij dialoog eigenschappen als evenwicht in het gesprek, verrijkend omdat je van elkaar iets leert en de tijd neemt om actief naar elkaar te luisteren.

Na mijn ongeluk in 2018 maakte ik in mijn revalidatie kennis met VTS of visual thinking strategies. Onder leiding van een logopediste en psycholoog oefent een groep cliënten met verschillende vormen van hersenschade in het verwoorden wat zij zien op een dia van een schilderij. En ik, in afspraak met de logopediste, een beetje extra in observeren en luisteren in de groep. Ieder krijgt de beurt met de vraag "wat valt hier te ontdekken?" Verrassend wat een ander ziet, te ontdekken hoe wat een ander weet - een jonge jongen, zo ontdekte ik bijvoorbeeld, had een bijzondere kennis van architectuur - bijdraagt aan een totaal andere observatie. Echt iets benoemen wat ik nooit gezien zou hebben! Ik gebruik deze techniek nu ook wel eens bij de onderlinge kennismaking in nieuw gevormde projectteams.

"Wie oordeelt stelt geen vragen", en misschien moet ik wel scherper zeggen "veroordeelt". Ik had hier deze zomer een mooi gesprek over met Simon Klingen. Een jaar of dertig geleden alweer (!) was ik zijn assistent en sparringpartner bij de toenmalige cursus Bosfuncties. Beoordeel deze opstand op het functioneren voor natuur, houtproductie en recreatie. Nu, zo zegt Simon, vraagt hij cursusdeelnemers "welke vragen roept dit bos bij jou op?" Net als bij de schilderijen hiervoor, opent dit je ogen voor de verschillende perspectieven die je kunt hebben op hetzelfde bos. En ook bijv. vanuit welke kennis mensen tot hun observatie komen.

Zijn boekje "Zeven vragen over BOS en KLIMAAT" is een mooie illustratie van deze gezonde vragende attitude. Ontzettend leuk om hier in reflectie ook aan mee te mogen werken.

Acteur en docent bij Fontys Hogeschool Eric Verouden inspireerde mij in 2015 bijzonder toen ik met collega vakdocenten van Helicon een aantal modules pedagogiek en didactiek mocht volgen. Ik zie hem vaak nog voor de groep staan met zijn hand opgeheven [doe dit voor de webcam]. Jullie zien de rug van mijn hand. Ik zie de palm van mijn hand. Wees je als je les geeft, een ander iets wilt leren altijd bewust van het verschillend perspectief. Toon interesse in het beeld, het perspectief van de ander. Stel vragen wat de ander ziet, bedoelt en expliciteer jouw eigen beeld.

Het bos en een individuele boom zijn daar bij uitstek geschikt voor! Debat daarentegen is “welnee man wat een onzin”, zonder verder te vragen. Weg nieuwsgierigheid, luisteren en oprechte belangstelling.

In de klas Bos en natuurbeheer in het volwassen MBO had ik een goede leerschool in dialoog. Stel je voor een groep van ca. 30 aankomende vak- en gespreksgenoten van 20-55 jaar. Natuurlijk spelen daar ook apenrots tafereel richting de docent. Ik leerde het onderbuikgevoel bij mijzelf herkennen en om dan mijn tong af te bijten en belangstellende vragen te gaan stellen op hun uitdagende vraag. Door in gesprek, in dialoog in te gaan op de vraag, leert die groep veel actiever. Ervaringsleren een voorkeursstijl van heel veel mensen, is iets wat je leert, kunnen plaatsen in je eigen ervaringswereld, wat zie je in je dagelijkse werk in het bos wat jou stof tot nadenken en behoefte tot dialoog met collega's geeft. Hoe past het verhaal wat deze docent mij nu aanreikt, daarin.

In 2017 mocht ik in opdracht van Ronald Sinke een beheervisie schrijven voor de Emmerdennen, een Nederlandse icoon van kleinschalig ongelijkjarig gemengd bos. Een grote eer en bijzonder voorrecht. De vraag vanuit Staatsbosbeheer was ook, neem het beheerteam in dit planproces, mee in het zich eigen maken van het bijpassend natuurvolgend bosbeheer. Ik weet dat ik deze opgave heel bewust begonnen ben met een individuele rondgang met ieder teamlid met de vragen: neem mij mee naar wat jij de mooiste plek vindt in dit bos? En laat me een plek zien die illustreert wat op dit moment jouw grootste zorg over het bos is? En ter plekke natuurlijk het gesprek: wat maakt dat jij dit vindt? Uiteindelijk gaat het natuurlijk helemaal niet om wat ik opschrijf maar dat we met de groep een planproces doorlopen dat het natuurvolgend bosbeheer zo goed mogelijk bij hen internaliseert, dat zij op hun eigen niveau de principes leren doorzien en hun eigen handvatten vinden om deze toe te passen. En we proberen dit nog steeds te voeden met regelmatige terugkomdagen.

Als de Emmerdennen een icoon zijn dan ligt er natuurlijk een hele grote uitdaging voor heel veel van het “alledaagse” Nederlandse bos om aangrijpingspunten te vinden, en vooral die zelf te leren zien, voor natuurvolgend bosbeheer. Want die zijn er in ieder bos! En ja ik ben daar met Jaap Kuper, de initiator van Pro Silva Nederland, René Olthof en de groep excursieleiders van Pro Silva één van de grote pleitbezorgers voor in Nederland. De brochure Pro Silva Bosbeheer - ook vandaag ten doop gehouden - gaat ons helpen maar, u begrijpt uit mijn verhaal, wat ons veel meer gaat helpen is dat wij de barricades en de modder van het vruchteloze debat over ons vak en de aanpak van ons Nederlandse bos achter ons laten en de werkelijke dialoog over de toekomst met elkaar aangaan. Zowel als bosbeheer professionals onderling, als met de samenleving waarin wij wonen en werken en die steeds meer van het bos verwacht, terecht of onterecht.

De basis voor het goede gesprek is vrijwel overal. Dialoog, het kan! Het begint bij ons eigen willen. Ik wens ons als bosbeheer professionals en als samenleving daarom veel DIALOOG toe!

Ik geef het stokje [laat zien] door aan Martijn Griek een jonge, veel buiten actieve vakgenoot bij de Bosgroep Zuid Nederland.